

Boualem Sansal

Onvoltooide geschiedenis

Vertaald uit het Frans door
Jan Versteeg

DE GEUS

Gepubliceerd met steun van het Franse ministerie van Buitenlandse
Zaken, het Institut Français des Pays-Bas/Maison Descartes en
de BNP Paribas

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van
het Nederlands Letterenfonds

Oorspronkelijke titel *Le village de l'Allemand ou Le journal des frères
Schiller*, verschenen bij Éditions Gallimard

Oorspronkelijke tekst © Éditions Gallimard, 2008

Nederlandse vertaling © Jan Versteeg en De Geus bv, Breda 2011

Omslagontwerp Mijke Wondergem, naar een ontwerp van
Holly MacDonald

Omslagillustratie © iStockphoto

ISBN 978 90 445 1326 4

NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke
wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
De Geus bv, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland.
Telefoon: 076 522 8151. Internet: www.degeus.nl.

Dagboek van Malrich

Oktober 1996

Rachel is nu een half jaar dood. Hij was drieëndertig jaar. Twee jaar daarvoor was er op een dag iets in zijn hoofd geknapt, hij trok opeens haastig van Frankrijk naar Algerije, Duitsland, Oostenrijk, Polen, Turkije, Egypte. Tussen twee reizen in las hij, zat hij in een hoekje te piekeren, zat hij te schrijven, was hij in de war. Hij werd ziek. Vervolgens raakte hij zijn baan kwijt. Daarna zijn verstand. Ophélie ging bij hem weg. Op een avond beroofde hij zich van het leven. Dat was op 24 april van dit jaar 1996, omstreeks 23.00 uur.

Ik had totaal geen weet van zijn problemen. Ik was jong, ik was zeventien toen dat iets in zijn hoofd knapte, ik was op de verkeerde weg. Ik zag Rachel weinig, ik ontliiep hem, hij verveelde me met zijn preken. Het spijt me dat ik het moet zeggen, het was mijn eigen broer, maar zoals hij de brave burger uithing, daar kreeg ik het benauwd van. Hij had zijn leven, ik had het mijne. Hij had een leidinggevende functie in een groot Amerikaans bedrijf, hij had zijn vrouwtje, zijn huisje, zijn autootje, zijn creditcard. Bij hem was iedere minuut ingevuld, ik hing vierentwintig uur per dag rond met het tuig in de wijk. Die wijk werd beschouwd als P-1, probleemwijk van de ergste soort. Het ging maar door, de ene ramp volgde op de andere. Op een ochtend belde Ophélie om ons mee te delen welk drama zich had voltrokken. Ze was naar het huis van haar ex gegaan om te kijken hoe het met hem ging. Ik had al een voorgevoel, vertelde ze. Ik sprong op de brommer van Momo, de zoon van de halalslager, en racete ernaartoe. Er stonden een heleboel mensen voor het huis, politie, ambulancepersoneel, burens, nieuwsgierigen. Rachel zat in de garage

op de grond, rug tegen de muur, benen recht vooruit, kin op de borst, mond open. Het leek net of hij sliep. Zijn gezicht was bedekt met roet. Hij had de hele nacht in de uitlaatgas-sen van zijn autootje gezeten. Hij droeg een rare pyjama, een gestreepte pyjama waarvan ik niet wist dat hij die had en zijn hoofd was kaalgeschoren, zoals in de gevangenis, alles heel vreemd. Het was bizar. Ik zag het sprakeloos aan. Ik had het nog niet door. De arts zei tegen me: Is dat je broer? Ik zei: Ja. Hij zei: Is dat alles wat het je doet? Ik haalde mijn schouders op en liep naar de zitkamer.

Ophélie was in gezelschap van Com'Dad, de wijkcommis-saris. Ze huilde. Hij maakte aantekeningen. Toen hij me zag, zei hij: Kom gerust dichterbij! Hij stelde me vragen. Ik ant-woordde dat ik niets wist. Dat klopte, ik zag Rachel nauwe-lijks. Ik vermoedde wel dat hij op iets broedde, maar ik dacht: hij heeft zijn problemen, ik heb de mijne. Het is treurig om te zeggen, maar zo is het nu eenmaal, zelfmoord is iets wat veel voorkomt in de wijk, je bent even verrast, je blijft een paar dagen somber en een week later denk je er al niet meer aan. Je zegt bij jezelf: zo is het leven, en je vervolgt je weg. Maar hier ging het om mijn broer, mijn oudere broer, ik moest het zien te begrijpen.

Ik had geen idee wat hem kon zijn overkomen, ook niet dat het zo diep op hem had ingewerkt en dat het zo diep op mij zou inwerken. Ik zou aan alles gedacht hebben, en ik dacht ook dagenlang aan van alles en nog wat, een liefdesgeschie-denis, een geldkwestie, een zaak van groot algemeen belang, een ongeneeslijke ziekte, iets wat in dit rotleven misschien nog erger was, maar dat niet. Nee, echt, mijn hemel, dat niet! Ik denk niet dat er ook maar één mens bestaat die ooit zo'n drama heeft meegemaakt.

Na de begrafenis vertrok Ophélie naar haar nicht Cathy in Canada, die daar getrouwd was met een stinkend rijke pelsjager. Ze vroeg mij om op het huis te passen met de woorden: Later zien we wel weer. Toen ik haar vroeg waarom Rachel de hand aan zichzelf had geslagen, antwoordde ze: Dat weet ik niet, hij vertelde me nooit iets. Ik geloofde haar, ik zag aan de manier waarop ze beefde dat ze het echt niet wist, Rachel vertelde niemand ooit iets.

Daar zat ik dan alleen in het huis, diep in de put. Ik nam het mezelf kwalijk dat ik er niet was geweest toen Rachel zich rot had gevoeld. Een maand lang draaide ik in een kringetje rond. Ik voelde me beroerd, het lukte me ook niet om te huilen. Raymond, Momo en andere vrienden hielden me gezelschap. Ze kwamen aan het eind van de dag langs, we spraken zonder veel overtuiging en dronken wat blikjes leeg. We bleven hele nachten op. Uiteindelijk ging ik terug naar de garage van de vader van Raymond, meneer Vincent. Op het uithangbord stond TOT GENOEGEN VAN DEZE KARRETJES. Loon volgens leerlingentarief, plus footjes. Ik kon er niet meer tegen om alleen te zitten. Werken, dat heeft iets goeds, je vergeet jezelf.

Een maand later belde Com'Dad naar de garage om me te zeggen: Kom bij het bureau langs, ik heb iets voor je. Ik ging er na het werk naartoe. Hij keek me lang aan en zocht naar woorden, ten slotte trok hij een la open, haalde er een plastic tasje uit en reikte het me aan. Ik pakte het. Er zaten vier dikke beduimelde schriften in. Hij zei: Dat is het dagboek van je broer. We hebben het niet meer nodig. Hij wees met een vinger naar mij en voegde eraan toe: Je moet het maar eens lezen, het zal je aan het denken zetten. Je broer was een goeie vent. Daarna had hij het over allerlei andere dingen die hem na aan het hart lagen: de wijk, de toekomst, de republiek, het rechte

pad. Ik wiebelde met mijn voeten en luisterde. Hij keek me aan en zei: Toe dan maar, je kunt gaan!

Zodra ik het dagboek van Rachel ter hand nam om het te lezen, werd ik ziek. Alles in mij begon pijn te doen. Ik hield mijn hoofd vast om het niet uit elkaar te laten barsten, ik had het willen uitschreeuwen. Dat kan niet, dacht ik bij elke bladzijde. Toen ik ten slotte klaar was met lezen, verdween de opwinding in één klap. Ik was van binnen als bevroren. Ik wilde maar één ding: sterven. Ik schaamde me dat ik leefde. Na een week begreep ik dat zijn zaak en de mijne, onze zaak, het verleden van vader was, dat ik er op mijn beurt doorheen zou moeten, dezelfde weg zou moeten afleggen, me dezelfde vragen zou moeten stellen en dat ik daar waar het met mijn vader en Rachel verkeerd was gegaan, moest zien te overleven. Ik voelde dat deze zaak te groot voor me was. Ik voelde ook heel sterk, zonder te weten waarom, dat ik het de mensen moest vertellen. Het zijn toestanden van gisteren, maar tegelijkertijd geeft het leven altijd hetzelfde te zien en dus kon dit unieke drama zich herhalen.

Voor ik ga vertellen eerst enkele gegevens over ons. Rachel en ik zijn geboren in een dorpje daarginds in Algerije, een gat aan het eind van de wereld, ik weet niet eens waar het precies ligt. Het heet Aïn Deb. Ooit vertelde oom Ali me dat dat de Ezelsbron betekende. Daar moest ik om lachen, ik stelde me een ezel voor die trots bij zijn kraan de wacht hield en hebberrig over zijn buik wreef.

We hebben een Algerijnse moeder en een Duitse vader, Aisja en Hans Schiller. Rachel kwam in 1970 naar Frankrijk, hij was toen zeven. Van zijn voornamen Rachid en Helmut maakte men Rachel, en zo is men hem blijven noemen. Ik kwam in 1985, ik was toen acht. Van mijn voornamen Malek

en Ulrich maakte men Malrich, ook dat is zo gebleven. We werden ondergebracht bij oom Ali, een beste man die zeven jongens had en een hart zo groot als een vrachtwagen. Bij hem was het: hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Geboren in het dorp was hij, vriend van mijn vader, een van de eerste emigranten, maakte hij alle mogelijke ellende mee maar lukte het hem een nestje voor zijn oude dag te bouwen. Zijn leven loopt ten einde, arme man, hij is niet meer bij zijn volle verstand. Hij is een *chibani*¹ die stilletjes wegwijnt. Ik was geen geschenk voor hem. Maar hij klaagde nooit, hij zei altijd glimlachend: Eens zul je een man zijn. Zijn jongens verdwenen een voor een, vier stierven, door ziekte, bedrijfsongevallen, en de laatste drie zitten god weet waar, af en toe in Algerije, af en toe elders, in de Golf of in Libië, daar waar werk te doen is, daar waar wat te beleven valt. Je kunt rustig zeggen dat hij ze kwijt is, ze komen nooit, ze schrijven niet, ze bellen niet. Misschien zijn ze ook dood. Eigenlijk heeft oom Ali alleen mij nog. Ik heb mijn vader nooit weergezien. Ik ben niet naar Algerije teruggekeerd en hij is nooit naar Frankrijk gekomen. Hij wilde niet dat we naar het dorp terugkeerden, hij zei altijd: We zien later wel. Onze moeder kwam drie keer twee weken, waarin ze niet anders deed dan huilen. We konden elkaar niet verstaan, dat was stom. Zij sprak Berbers terwijl wij een armzalig Arabisch brabbelden zoals dat in de voorsteden werd gesproken en een beetje steenkolenduits, zij wist maar heel weinig van die taal en wij kenden niet meer dan wat losse woorden van vroeger. We glimlachten naar elkaar en zeiden nog eens *Ja, ja, gut, labesse, azul*, het gaat, *genau*, cool, en jij. Rachel ging één keer terug naar het land, dat was om mij mee naar Frankrijk te nemen. Vader verliet zijn dorp nooit. Dat was merkwaar-

¹ Zie de Noten op p. 251.

dig, maar familiegeschiedenissen zijn merkwaardig, je kent ze niet, dus je besteedt er geen aandacht aan. Na de middelbare school, waar hij Duits leerde omdat hij aan zijn familie hing en Engels omdat het moest, ging Rachel naar Nantes voor een opleiding tot ingenieur. Ik kreeg die kans niet, ik kwam niet verder dan de vijfde klas van de lagere school. Ze schoven me in de schoenen dat ik de kast van de directeur zou hebben opengebroken en ik werd van school gestuurd. Daarna ging ik mijn eigen weg, rondhangen, scholingscursusjes, baantjes, spullen doorverkopen, iets in de moskee, tot de strafbare feiten kwamen. Mijn vrienden en ik, we voelden ons als vissen in het water, we lieten ons met de stroom meedrijven en deden waar we zin in hadden. Soms werden we gepakt, maar meestal meteen weer vrijgelaten. We profiteerden van het feit dat we de wettelijke leeftijd niet hadden om naar de gevangenis gestuurd te worden. Ik heb voor alle commissies gestaan en ze zijn me ten slotte vergeten. Ik klaag niet, wat gebeurd is, is gebeurd. Dat is het lot, de *mektoeb* zoals de oude Arabieren in de wijk het noemen. Onder vrienden vertellen we elkaar dingen als: Ongeluk is een goede leermeester, van gevaar word je een man, alleen met armkracht maak je jezelf tot een vent met ballen ...

Toen hij vijfentwintig was kreeg Rachel de Franse nationaliteit. Hij organiseerde een geweldig feest. Ophélie en haar moeder, een fanatiek aanhangster van het Front National, hadden geen reden meer om een huwelijk uit te stellen. Algerijn en Duitser, maar toch Fransman en bovendien ingenieur, vertelden ze ieder die het horen wilde. Weer een feest. Nu moet gezegd worden dat Rachel en Ophélie elkaar al vanaf hun kindertijd kenden, en dat moeder Wenda hem behoorlijk achter zijn vodden had gezeten en goed had gezien dat hij steeds serieuzer en beschaafder werd. Hij had blauwe ogen,

bovendien was hij blonder dan Ophélie, die kastanjebruin haar en donkere ogen had. Het Duitse van Rachel, dat hij geheel van onze vader had geërfd, en het nijvere van Ophélie deden de rest. Hun leven liep op rolletjes, geen wolkje aan de lucht. Soms benijdde ik hen, soms had ik zin om hen te vermoorden om hun lijden te bekorten. Ik ontliet hen om de relatie goed te houden. Als ik bij hen langsging, keken ze om zich heen alsof een tornado hun nestje bedreigde. Ophélie ging me overal voor waar ik heen wilde en liep weer terug om alles nog eens te controleren.

Na zijn naturalisatie zei hij tegen me: Nu ga ik de jouwe regelen, je kunt je leven niet blijven leiden alsof je een vrij elektron bent. Ik haalde mijn schouders op. Maakt me niet uit, doe wat je wilt. Dat deed hij. Op een dag kwam hij langs in de wijk, liet me papieren tekenen en een jaar later kwam hij opnieuw langs om me te zeggen: Welkom in ons midden, het besluit over jou is getekend. Hij legde uit dat zijn baas bij hooggeplaatste personen een goed woordje voor ons had gedaan. Hij nam me mee uit eten in een groot restaurant in Parijs in de buurt van Nation. Dat was niet om te vieren dat ik mijn papieren had gekregen, maar om me in te prenten welke verplichtingen eraan vastzaten. Dus ik had nauwelijks het nagerecht binnen of ik zei doi.

Ik trof een regeling met meneer Vincent voor een maand doorbetaalde vakantie. Dat was aardig van hem, ik had alleen maar nu eens drie, dan weer vijf dagen voor hem gewerkt en de auto die ik op dat moment onder handen had was nog niet klaar. Hij dekte me bij de maatschappelijk werker op het gemeentehuis die voor mijn stage betaalde.

Ik wilde naar mijn hol en alleen zijn. Ik had het stadium bereikt dat je de wereld alleen nog maar kunt verdragen als je

je eruit terugtrekt en je aan je verdriet overgeeft. Ik las het dagboek van Rachel nog eens en nog eens. Het was zo enorm, zo afschuwelijk dat ik niet wist hoe ik het ooit zou kunnen bevatten. En opeens begon ik, hoewel ik daar een hekel aan had, als een bezetene te schrijven. Daarna rende ik een poos kriskras rond. Wat ik heb meegemaakt, dat wens ik niemand toe.